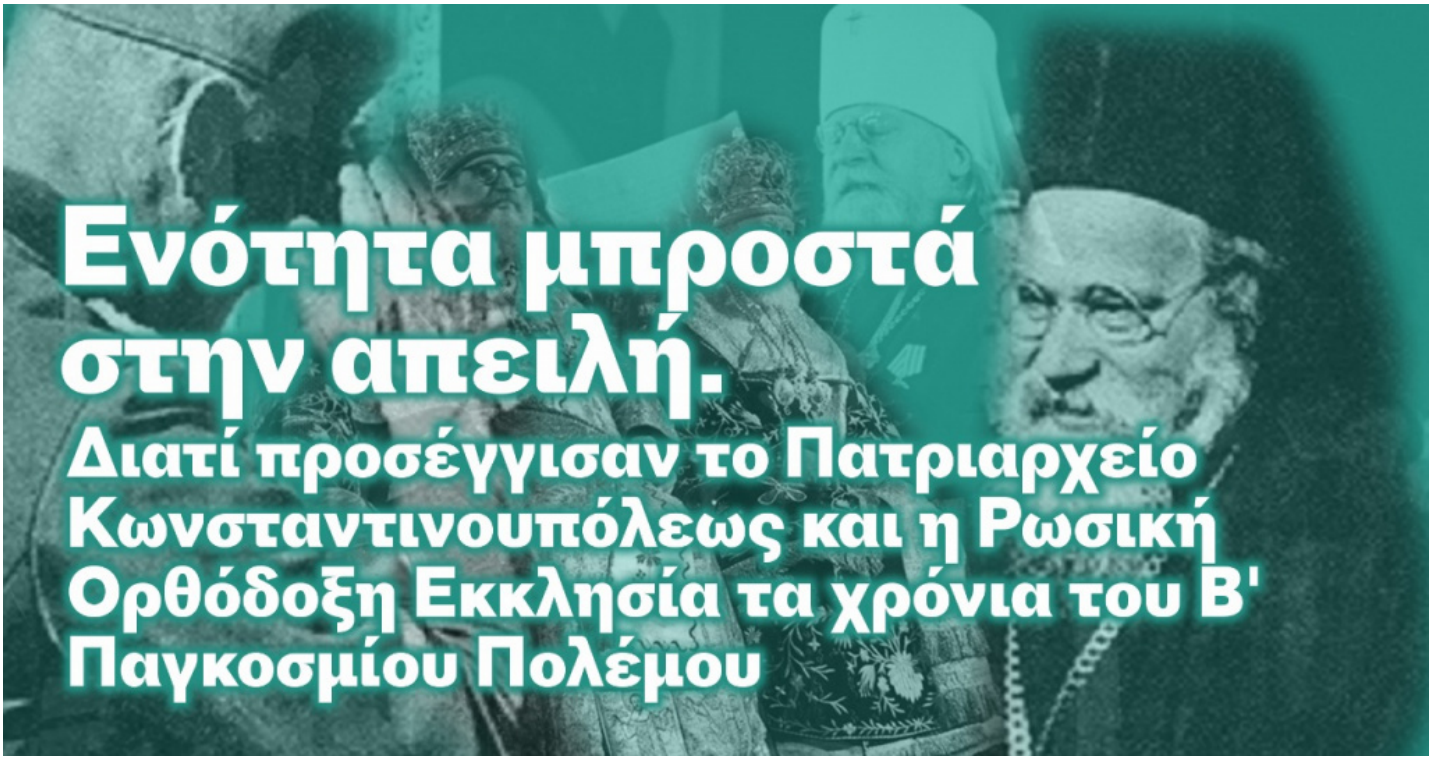
Ενότητα μπροστά στην απειλή

Διατί προσέγγισαν το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία τα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Μιχαήλ Σκαρόφσκι, Δρ. Ιστορίας, ανώτατος επιστημονικός συνεργάτης του Κεντρικού Κρατικού Αρχείου Αγίας Πετρουπόλεως, καθηγητής του Κρατικού Πανεπιστημίου Αγίας Πετρουπόλεως

Την 1η Σεπτεμβρίου του 1939 ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, κατά τη διάρκεια του οποίου ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βενιαμίν Α΄ Κυριακού , ο οποίος κατείχε τον θρόνο από τον Ιανουάριο του 1936, χρειάστηκε επανειλημμένως να λάβει αποφάσεις για δύσκολα διλήμματα. Αρχικώς συνέχισε την πολιτική των προκατόχων του για την καθυπόταξη των αποσχισθεισών εκκλησιαστικών επαρχιών και αυτονόμων Ορθοδόξων Εκκλησιών, κυρίως από τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία. Έτσι, το 1936, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Λετονίας, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του Πατριαρχείου Μόσχας, υπήχθη στη δικαιοδοσία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ενώ το 1938 στην Αμερική ιδρύθηκε η εκκλησιαστική επαρχία Καρπαθο-Ρώσων βάσει των 37 ενοριών, που αποσχίσθηκαν από τους ουνίτες. Τούτο οδήγησε σε σημαντική επιδείνωση των σχέσεων, τόσο με το Πατριαρχείο Μόσχας, όσο και με την Υπερόρια Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία (ΥΡΟΕ).

Τους πρώτους μήνες του πολέμου ο Πατριάρχης Βενιαμίν δέχθηκε ορισμένη πίεση εκ μέρους της ναζιστικής Γερμανίας. Τον Νοέμβριο του 1939 παρουσίασε πειθήνια, κατόπιν αιτήματος του Γενικού Προξενείου της Γερμανίας στην Κωνσταντινούπολη, κατάλογο ιεραρχών της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Πολωνίας (δέκα άτομα), ο οποίος εστάλη στο Βερολίνο.

Στις αρχές του 1940 στον Τύπο διαφόρων χωρών εμφανίσθηκαν ειδήσεις ότι η γερμανική κυβέρνηση σχεδιάζει τη δημιουργία στο έδαφος του Τρίτου Ράιχ αυτοκέφαλης Ορθόδοξης Εκκλησίας, στην οποία θα έπρεπε να ενταχθεί η Ορθόδοξη Εκκλησία της Πολωνίας. Ο Τύπος επίσης πληροφορούσε ότι στην Κωνσταντινούπολη εστάλη ειδικός απεσταλμένος, ο οποίος έπρεπε να διεξάγει συνομιλίες με τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως για την απονομή αυτοκεφαλίας σε αυτήν τη νεόκοπη τοπική Εκκλησία, για την οποία δήθεν υπόσχονταν στον Βενιαμίν Α΄ οικονομική βοήθεια, που ήταν απαραίτητη για την εξόφληση οφειλών του προς την τουρκική κυβέρνηση.

Αυτές οι ανακοινώσεις μόνον εν μέρει ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Το υπουργείο Εκκλησιαστικών Υποθέσεων του Ράιχ, μετά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, πράγματι ανέλαβε την πρωτοβουλία δημιουργίας μιας υπερεθνικής τοπικής Εκκλησίας σε όλα τα κατακτημένα εδάφη. Προβλεπόταν η κατάργηση του αυτοκεφάλου καθεστώτος της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Πολωνίας και η υπαγωγή των εκκλησιαστικών επαρχιών της, τόσο εκείνων, που βρέθηκαν εντός Γερμανίας, όσο και των υπολοίπων, που έμειναν στο έδαφος του Κυβερνείου της Πολωνίας, στον αρχιεπίσκοπο Βερολίνου και Γερμανίας (υπό τη δικαιοδοσία της Υπερορίου Ρωσικής Ορθοδόξου Εκκλησίας) Σεραφείμ Λιάντε. Όμως, το γερμανικό ΥΠΕΞ και το τμήμα εξωτερικής πολιτικής του ναζιστικού κόμματος δεν υποστήριξαν αυτό το σχέδιο. Ως αποτέλεσμα τον Ιανουάριο ήδη του 1940 ελήφθη απόφαση να απορριφθεί η ιδέα της δημιουργίας μιας υπερεθνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας του Τρίτου Ράιχ.

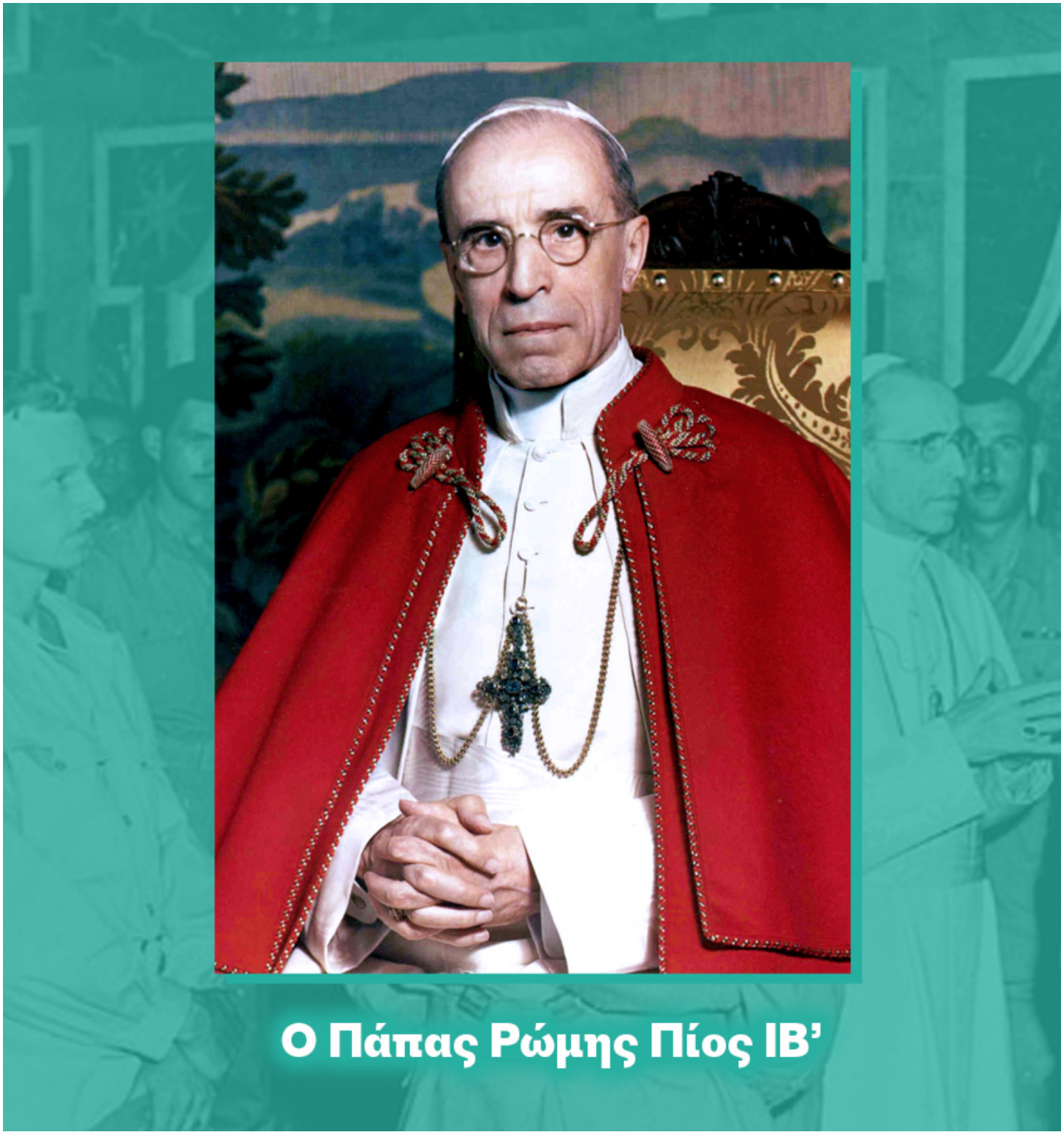

Την άνοιξη του 1940 ο δραπετεύσας στη Ρουμανία μετά την κατάληψη της Πολωνίας επίσκοπος

Γκρόντνο Σάββας Σοβιέτοφ κατήγγειλε στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Βενιαμίν την αυθαιρεσία του αρχιεπισκόπου Σεραφείμ Λιάντε, προσωρινού επικεφαλής της Αυτοκεφάλου Εκκλησίας στο Κυβερνείο της Πολωνίας. Με εντολή του πρώην υπουργού Θρησκειών της Πολωνίας ο επίσκοπος ταξίδευσε δύο φορές από το Βουκουρέστι στην Κωνσταντινούπολη για να επιτύχει ανταπόκριση στο αίτημά του. Τον Απρίλιο ο Πατριάρχης συγκάλεσε τη Σύνοδο, η οποία έλαβε δύο αποφάσεις: 1. Νόμιμος επικεφαλής της Ορθοδόξου Εκκλησίας στο έδαφος του Κυβερνείου της Πολωνίας παραμένει ο τέως Πρωθιεράρχης της Εκκλησίας της Πολωνίας, μητροπολίτης Διονύσιος (τον οποίο απομάκρυναν από τη διοίκηση οι Γερμανοί), και 2. Η μεταβίβαση της διοικήσεως της Εκκλησίας στον αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ είναι αντικανονική. Σύμφωνα με τις συνοδικές αποφάσεις ο Πατριάρχης παρέπεμψε τον αρχιεπίσκοπο στο εκκλησιαστικό δικαστήριο. Αυτές οι αποφάσεις ώθησαν τελικά τον στρατηγό, τοπικό κυβερνήτη της Πολωνίας Φρανκ να επενδύσει στον μητροπολίτη Διονύσιο Βαλεντίνσκι ως επικεφαλής της Εκκλησίας.

Στις 23 Σεπτεμβρίου του 1940 ο μητροπολίτης Διονύσιος, αφού ορκίσθηκε πίστη στον στρατηγό-κυβερνήτη Φρανκ, επανήλθε στη διοίκηση της Εκκλησίας. Στις 2 Νοεμβρίου τελέσθηκε η εις επίσκοπο Χολμ και Ποντλιάσιε χειροτονία του Ιλαρίωνα Ογκιένκο από τον Σεβασμιώτατο Διονύσιο, τον επίσκοπο Τιμόθεο Σρέτερ και τον εκ Πράγας αφιχθέντα αρχιεπίσκοπο Σαββάτιο Βράμπετς.

Καθόσον ο τελευταίος υπαγόταν στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τούτο, κατά τη γνώμη του γερμανικού ΥΠΕΞ, σήμαινε την έμμεση αναγνώριση της χειροτονίας (αλλά και της Ορθοδόξου Εκκλησίας του Κυβερνείου εν γένει) από τον Βενιαμίν Α΄. Σύμφωνα με την από 30ής Δεκεμβρίου 1940 μαρτυρία του γνωστού Τσεχοσλοβάκου παράγοντα Ιβάν Ροχάν, στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και την Εκκλησία της Ελλάδος υπήρχαν ουκ ολίγοι γερμανόφιλοι εκκλησιαστικοί άνδρες. Μολαταύτα, το δεύτερο ήμισυ του 1941 ο Πατριάρχης Βενιαμίν προέβη πάντως σε διαμαρτυρία προς τον Πάπα Πίο ΙΒ΄ εξαιτίας των απηνών διωγμών εις βάρος των Σέρβων στη φιλοφασιστική Κροατία, ενώ εφεξής, αφότου έλαβε την από 30ής Απριλίου του 1942

αρνητική απόφαση της Συνόδου της Εκκλησίας της Σερβίας, αρνήθηκε να αναγνωρίσει την αντικανονική Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία της Κροατίας.

Παρ' όλες αυτές τις μη φιλικές πράξεις του Πατριάρχη εναντίον των ναζί, οι τελευταίοι συνεχώς τον περιποιούνταν. Τον Οκτώβριο του 1941 ο Γερμανός πρόξενος του Ράιχ στην Κωνσταντινούπολη εξέφρασε συμπάθεια στον Πατριάρχη (με τον οποίο αντήλλασσε επισκέψεις) εξαιτίας της μεγάλης πυρκαγιάς στην κατοικία του Βενιαμίν και του πρότεινε οικονομική βοήθεια για την εξάλειψη των συνεπειών της καταστροφής, ωστόσο ο Βενιαμίν Α΄, υπό την επιρροή του εκεί Ελληνικού Προξενείου δίστασε να την αποδεχθεί. Ο πρόξενος μέσω της Γερμανικής Ευαγγελικής Λουθηρανικής Εκκλησίας επίσης διατηρούσε σχέσεις με τον Πατριάρχη στο πλαίσιο της οικουμενικής κινήσεως. Εν τούτοις, προς αυτήν την κατεύθυνση κάθε άλλο παρά είχε αποκοιμηθεί και η Μεγάλη Βρετανία, η οποία μέσω της Αγγλικανικής Εκκλησίας επιχειρούσε να χρησιμοποιήσει το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως για τις δικές της πολιτικές σκοπιμότητες στα βαλκανικά κράτη.

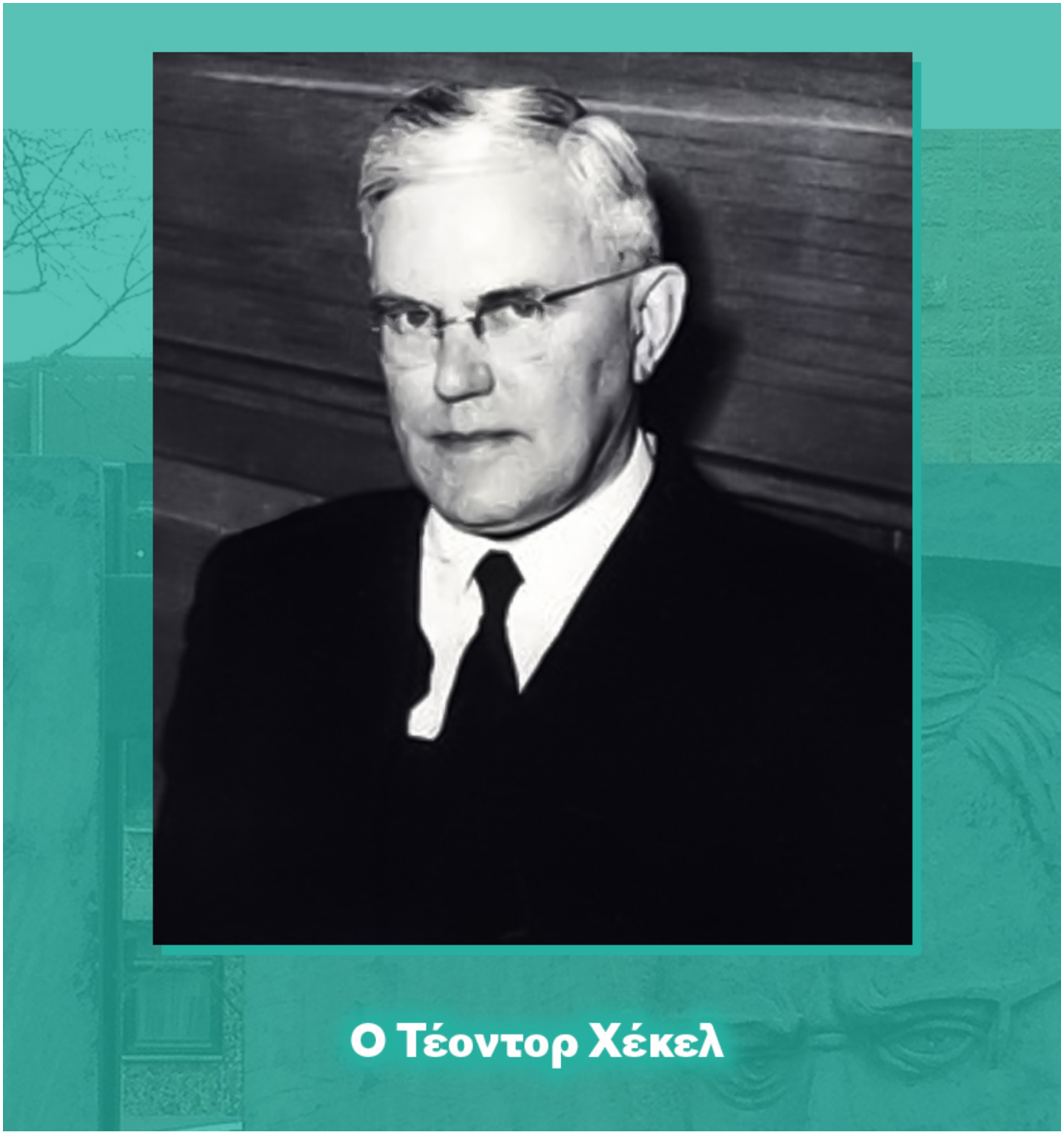
Από τα μέσα ακόμη της δεκαετίας του '30 τα Βαλκάνια γενικότερα βρέθηκαν στο οπτικό πεδίο της ναζιστικής εξωτερικής πολιτικής. Τα ευρισκόμενα σε αυτήν την περιοχή κράτη κατοικούνταν κυρίως από ορθοδόξους λαούς, Βουλγάρους, Ρουμάνους, Έλληνες, Σέρβους κλπ. Οι Ορθόδοξες εθνικές Εκκλησίες εκ παραδόσεως διαδραμάτιζαν σημαίνοντα ρόλο στη ζωή των βαλκανικών χωρών και την περίοδο 1936-1944 το γερμανικό ΥΠΕΞ προσπαθούσε μονίμως με ποικίλους τρόπους να τις εντάξει στη σφαίρα επιρροής του. Μεγάλη σημασία είχε το γεγονός ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία έγιναν σύμμαχοι της Γερμανίας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι ναζιστικές Αρχές άρχισαν να επιδεικνύουν ιδιαιτέρως μεγάλο ενδιαφέρον για την εκκλησιαστική πολιτική στα Βαλκάνια από το 1941, μετά την κατάληψη της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας και την έναρξη του πολέμου κατά της ΕΣΣΔ. Στις 24 Σεπτεμβρίου ο εισηγητής Πολιτισμού του ΥΠΕΞ ζήτησε για τους σκοπούς αυτούς για το έτος 1942 ένα προηγουμένως ανήκουστο ποσό των 100 χιλιάδων μάρκων του Ράιχ και το έλαβε. Το ενδιαφέρον για την εκκλησιαστική πολιτική στα Βαλκάνια δεν το επεδείκνυε μόνον το ΥΠΕΞ, αλλά και άλλες υπηρεσίες, πρωτίστως η Κεντρική Διεύθυνση Αυτοκρατορικής Ασφαλείας.

Ένας από τους τρόπους επιρροής στις Ορθόδοξες Εκκλησίες ήταν η χορήγηση από το 1936 υποτροφιών σε θεολόγους για επιστημονική εργασία και φοίτηση στη Γερμανία. Έτσι, το 1941, σε 26 ορθοδόξους υποτρόφους από διάφορα κράτη χορηγήθηκαν 46 χιλιάδες μάρκα. Τονίζοντας τη σημασία της επιλογής των υποψηφίων για τη λήψη των υποτροφιών, το ΥΠΕΞ έγραφε τον Ιανουάριο του 1942 στους πρέσβεις στις πρωτεύουσες των βαλκανικών κρατών (συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας): «Σκοπός αυτής της ενέργειας με τις υποτροφίες είναι στο μέτρο του δυνατού να προσανατολισθεί πνευματικά όλη η Ορθόδοξη Εκκλησία προς το γερμανικό

Ράιχ».

Υπήρχαν αρκετές εκδοχές της καθυπόταξης στα ναζιστικά πολιτικά συμφέροντα των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών, εκ των οποίων ιδιαίτερη σημασία αποδιδόταν στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Ωστόσο κεντρική προτεραιότητα ήταν ο μέγιστος δυνατός κατακερματισμός των Ορθοδόξων Εκκλησιών και η διάλυση των κοινών ορθοδόξων δεσμών. Σε σημαντικό βαθμό τούτο γινόταν από το φόβο της πανσλαβικής ενότητας, συνδετικός κρίκος της οποίας θα ήταν δυνατό να καταστεί η Ρωσική Εκκλησία.

Πέραν τούτου τα ναζιστικά όργανα εξουσίας αντιμετώπιζαν με επιφύλαξη τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, θεωρώντας ότι ευρισκόταν σε σημαντικό βαθμό υπό αγγλο-αμερικανική επιρροή. Διέμενε εκτός πεδίου ελέγχου των γερμανικών Αρχών, στην Κωνσταντινούπολη, και οικονομικά εξαρτάτο από τον ελληνικό βασιλικό οίκο και την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση, που είχαν μεταφέρει τα αποθέματα χρυσού στο ελεγχόμενο από αγγλικά στρατεύματα Κάιρο, από όπου ο Πατριάρχης ελάμβανε το κύριο μέρος της οικονομικής αρωγής του.

Στις ρωμαιοκαθολικές εφημερίδες των πολεμικών χρόνων και σε ορισμένες μεταπολεμικές δημοσιεύσεις απαντάται ο ισχυρισμός ότι δήθεν ο Χίτλερ πρότεινε στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως να στείλει επίσκοπο της επιλογής του, προκειμένου να αναδιοργανώσει την Ορθόδοξη Εκκλησία στα κατεχόμενα ρωσικά εδάφη και δήθεν ο Βενιαμίν Α΄ αποδέχθηκε μάλιστα τις προτάσεις αυτές. Τα αρχειακά έγγραφα που μελετήθηκαν, επιτρέπουν την εξαγωγή του κατηγορηματικού συμπεράσματος ότι παρόμοιοι ισχυρισμοί στερούνται κάθε βάσεως.

Πολύ περισσότερο, οι γερμανικές Αρχές εξέφραζαν μάλιστα επιφυλάξεις ότι τέτοια σχέδια είχε η

ηγεσία της ΕΣΣΔ. Σε ένα από τα τηλεγραφήματα του γερμανικού ΥΠΕΞ το 1942 αναφέρεται ότι ο Σοβιετικός πρέσβης στην Τουρκία δήθεν πρότεινε οικονομική αρωγή στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως και του ζήτησε να στείλει δύο κληρικούς στη Σοβιετική Ένωση για «να βοηθήσουν να επαναφέρουν τον λαό στην προηγούμενη πίστη του». Στην αναφορά επισημαίνεται ότι εδώ «διακρίνεται ο παλαιός μοσχοβίτικος σκοπός: η Βασιλεύουσα», αλλά ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως «φαίνεται πως είναι περισσότερο προσκείμενος στον Λευκό Οίκο, παρά στη Μόσχα». Οι πληροφορίες για το αίτημα του Σοβιετικού πρέσβη μάλλον δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα, παρόλο που στο αναλυτικό σημείωμα του γερμανικού ΥΠΕΞ από 15ης Ιουνίου του 1944 υπήρχε μνεία στο ότι το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως «δεν ανταποκρίθηκε καθόλου» στο σοβιετικό αίτημα κατά την έναρξη του πολέμου «σχετικά με την αποστολή ορθοδόξων ιερέων και διδασκάλων».

Άλλωστε, η αναλυτική έκθεση «Η θέση του κομουνιστικού κράτους έναντι της Ορθόδοξης Εκκλησίας», η οποία συντάχθηκε το 1952 για την αμερικανική υπηρεσία πληροφοριών, ανέφερε ότι στα μέσα Ιανουαρίου του 1943 ο Σοβιετικός γενικός πρόξενος στην Κωνσταντινούπολη επισκέφθηκε το Φανάρι, μεταφέροντας προς εξέταση το σχέδιο συμφωνίας μεταξύ του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και της Ρωσικής Εκκλησίας. Κατά τη συνομιλία ακολούθησε πρόταση του διπλωμάτη να σταλούν νέοι ιερείς στην ΕΣΣΔ, αλλά ο Πατριάρχης Βενιαμίν την απέρριψε, επικαλούμενος τη δυσκολία να εξασφαλιστεί από τις τουρκικές Αρχές η απαραίτητη άδεια.

Την άνοιξη του 1943, κατόπιν αιτήματος της αντιχριστιανικά διακειμένης ναζιστικής ηγεσίας, διακόπηκαν σχεδόν όλες οι σχέσεις της Γερμανικής Ευαγγελικής Λουθηρανικής Εκκλησίας (ΕΛΕ) με τις Ορθόδοξες Εκκλησίες των Βαλκανίων. Στις 9 Δεκεμβρίου του 1942 το γερμανικό ΥΠΕΞ γνωστοποίησε στον επικεφαλής της Διεθνούς Υπηρεσίας της ΕΛΕ επίσκοπο Χέκελ ότι παύει η χρηματοδότηση της διαμονής των υποτρόφων αυτών των Εκκλησιών στη Γερμανία και ότι εν γένει είναι καταρχήν ανεπιθύμητες οι διεκκλησιαστικές σχέσεις.

Την ίδια στιγμή, που η ναζιστική Γερμανία μείωσε τις δυνατότητες επίδρασής της στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, οι σύμμαχοι του αντιχιτλερικού συνασπισμού τουναντίον, ενεργοποίησαν τις σχετικές επαφές. Το 1943 ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως συναντήθηκε επανειλημμένως τόσο με εκπροσώπους του αγγλικανικού κλήρου, όσο και με Αμερικανούς επισκόπους. Η αλήθεια είναι, ότι οι τουρκικές Αρχές, οι οποίες παρεμπόδιζαν την ενίσχυση της ελληνικής παρουσίας στην Κωνσταντινούπολη, επεδίωκαν να ελέγχουν κάθε πολιτική επιρροή στον Βενιαμίν Α΄.

Σύντομα προστέθηκε στην αγγλική και αμερικανική επιρροή και εκείνη της Σοβιετικής Ενώσεως. Μετά την εκλογή τον Σεπτέμβριο του 1943 του μητροπολίτη Σεργίου Στραγκορόντσκι ως Πατριάρχη Μόσχας και Πασών των Ρωσσιών, ο Βενιαμίν Α΄ επικρότησε σε αρκούντως σύντομο

χρόνο το γεγονός, πράγμα που αποτελούσε βαρύ πλήγμα για τις γερμανικές Αρχές. Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ανέγνωσε στη συνεδρίαση της Συνόδου την από 18ης Σεπτεμβρίου αδελφική επιστολή του Πατριάρχη Σεργίου. Το από 2ας Οκτωβρίου αναλυτικό σημείωμα του γερμανικού ΥΠΕΞ ήδη επεσήμαινε ότι οι εκλογές στη Μόσχα αναγνωρίσθηκαν από δύο Πατριάρχες, της Κωνσταντινουπόλεως και της Αλεξανδρείας. Παράλληλα, ο Βενιαμίν Α΄ όχι μόνον τις αναγνώρισε επισήμως, αλλά και συμμετείχε στη μεγάλη οικουμενική προσευχή υπέρ βελτιώσεως της καταστάσεως της Ρωσικής Εκκλησίας. Η αλήθεια είναι ότι μετά από την επιστολή του Έλληνα βασιλιά Γεωργίου από το Κάιρο σχετικά με τους παραπλανητικούς ελιγμούς των μπολσεβίκων ο Πατριάρχης εμφανίσθηκε να διστάζει εκ νέου, αλλά οι δισταγμοί εκείνοι ήσαν προσωρινοί.

Μετά την εκλογή του Πατριάρχη Σεργίου οι γερμανικές Αρχές διενήργησαν ολόκληρη σειρά από μεγάλες προπαγανδιστικές εκστρατείες με σκοπό να πείσουν τους επικεφαλής των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών να μην αναγνωρίσουν αυτές τις εκλογές. Αρχικά ενήργησαν μέσω των πρεσβειών του Τρίτου Ράιχ, αλλά ήδη στις 7-9 Οκτωβρίου το γερμανικό ΥΠΕΞ έλαβε τηλεγραφήματα από τους εκπροσώπους του σε μερικές βαλκανικές χώρες (Ελλάδα, Σερβία, Βουλγαρία, Τουρκία) ότι «δεν επιτυγχάνεται να εξασφαλιστεί η αποδοκιμασία της εκλογής του Σεργίου από τις τοπικές Ορθόδοξες Εκκλησίες».

Στις 20 Δεκεμβρίου του 1943 ο Βενιαμίν Α΄ απέστειλε στη Μόσχα χαιρετιστήριο δίπλωμα, με το οποίο συνεχάρη τον μητροπολίτη Σέργιο εξ αφορμής της αναλήψεως των καθηκόντων του Πατριάρχη. Στο από 25ης Μαρτίου του 1944 μήνυμα του μυστικού πληροφοριοδότη του γερμανικού Προξενείου στην Κωνσταντινούπολη γινόταν λόγος για τη συζήτησή του με τον μητροπολίτη

Γεννάδιο, ο οποίος τοποθετήθηκε πολύ συγκεκριμένα επί του ζητήματος της νομιμότητας της εκλογής του Πατριάρχη Σεργίου: «Ο Ρώσος Πατριάρχης θα αναγνωρισθεί εν πάση περιπτώσει. Εμείς και άλλοι Πατριάρχες τον αναγνωρίσαμε». Όλες οι προσπάθειες να αμφισβητηθεί η νομιμότητα αυτής της εκλογής για κανονικούς λόγους αποδείχθηκαν μάταιες, πολύ περισσότερο, που είχαν ήδη συναφθεί σχέσεις μεταξύ των Πατριαρχείων Μόσχας και Κωνσταντινουπόλεως.

Στο από 31ης Μαρτίου 1944 σημείωμά του ο εισηγητής Κόλρεπ έγραφε ότι η κινητοποίηση του γερμανικού ΥΠΕΞ μετά από το συνέδριο της Βιέννης με σκοπό να προτρέψει τις βαλκανικές Εκκλησίες να εκδώσουν δήλωση κατά του διορισμού του Πατριάρχη Σεργίου απέτυχε και υπό την επίδραση της σοβιετικής προπαγάνδας οι προηγουμένως διακείμενοι κατά των μπολσεβίκων ιεράρχες των Βαλκανίων άρχισαν να ταλαντεύονται.

Εξαιτίας των εμφανών νικών της ΕΣΣΔ το ΥΠΕΞ του Ράιχ πρότεινε διάφορα αντίμετρα εναντίον της σοβιετικής εκκλησιαστικής προπαγάνδας, όπως ταξίδια καθηγητών θεολογίας, τα οποία απαγόρευε παλαιότερα η Υπηρεσία Ασφάλειας, διορισμό του ευαγγελικού επισκόπου Χέκελ ως εκπροσώπου στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως και αξιοποίηση των «ορθοδόξων Ρώσων, κατά το δυνατόν, όχι τσαρικών εμιγκρέδων». Οι ανεπιτυχείς προσπάθειες των γερμανικών υπηρεσιών να διενεργήσουν προπαγανδιστικές εκκλησιαστικές εκστρατείες στην Νοτιοανατολική Ευρώπη συνεχίσθηκαν μέχρι τον Αύγουστο του 1944, μετέπειτα χρειάστηκε να διακοπούν. Εξαιτίας της καθολικής επιδεινώσεως της πολεμικής θέσεως των Γερμανών και της προσέγγισης των σοβιετικών στρατευμάτων κατέστησαν δευτερεύουσες.

Για τον λόγο αυτό ενδιαφέρον παρουσιάζει η από 25ης Ιουλίου του 1944 αναφορά του γερμανικού ΥΠΕΞ προς τον αρχηγό της Αστυνομίας Ασφαλείας και της Υπηρεσίας Ασφαλείας περί της καταστάσεως του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Εκεί σημειωνόταν ότι ο Πατριάρχης Βενιαμίν αναγνώρισε τις πατριαρχικές εκλογές στη Μόσχα και έκτοτε λαμβάνει νέες πληροφορίες για την εκκλησιαστική ζωή στη Ρωσία. Επιπλέον, τακτικά παρακολουθεί προσεχτικά τις μεταδιδόμενες από τον Ραδιοφωνικό Σταθμό Αθηνών ορθόδοξες ακολουθίες και ενόψει του Πάσχα έλαβε 30 χιλιάδες δολάρια από ορθοδόξους χριστιανούς της Αμερικής. Επίσης, ο Πατριάρχης Βενιαμίν δέχθηκε τον ιερέα Χούτσεσον της βρετανικής Πρεσβείας, ο οποίος του έθεσε το ερώτημα: «Ποιος θα αναδειχθεί νικητής σε αυτόν τον πόλεμο;». Επ᾽ αυτού ο Πρωθιεράρχης απάντησε: «Αυτό ευρίσκεται στα χέρια του Κυρίου και δεν αποτελεί υπόθεση της Εκκλησίας. Αυτή πρέπει να ασχολείται μόνον με εκκλησιαστικά ζητήματα…».

Μερικούς μήνες αργότερα οι σχέσεις μεταξύ των Πατριαρχείων Μόσχας και Κωνσταντινουπόλεως ενδυναμώθηκαν τόσο, ώστε ο εκπρόσωπος του τελευταίου μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανός Στρηνόπουλος παρέστη στην Πανρωσική Κληρικολαϊκή Σύναξη από 31ης Ιανουαρίου έως 2 Φεβρουαρίου 1945, ενώ ο Πατριάρχης Βενιαμίν απέστειλε χαιρετιστήριο τηλεγράφημά του.

Στο από 18ης Ιανουαρίου σημείωμα του προέδρου του Συμβουλίου επί των υποθέσεων της Ρωσικής Ορθοδόξου Εκκλησίας Γ. Κάρποφ προς τον Ι. Στάλιν επεσήμαινε: «Ο Οικουμενικός Πατριάρχης, αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Βενιαμίν... ευρίσκεται υπό την ισχυρή επιρροή των Τούρκων. Ο Πατριάρχης Βενιαμίν διά τηλεγραφήματος ενημέρωσε τον μητροπολίτη Αλέξιο ότι κωλύεται να έλθει στη Μόσχα για λόγους υγείας». Σε άλλη αναφορά του Γ. Κάρποφ προς τη σοβιετική κυβέρνηση σχετικά με τα αποτελέσματα της Τοπικής Κληρικολαϊκής Συνάξεως αναφερόταν: «Το Πατριαρχείο Μόσχας ειδικότερα συμφώνησε με τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Χριστόφορο, με εκπροσώπους των Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως και Ιεροσολύμων για τη διακοπή των σχέσεων με τον μητροπολίτη Αναστάσιο [Πρωθιεράρχη της Υπερορίου Ρωσικής Ορθοδόξου Εκκλησίας] και για την αναγκαιότητα του κοινού αγώνα κατά του Βατικανού».

Ο εκλεγείς στις 2 Φεβρουαρίου από τη Σύνοδο Πατριάρχης Μόσχας και Πασών των Ρωσσιών μητροπολίτης Αλέξιος Σιμάνσκι συνέβαλε τον ίδιο κιόλας μήνα δυναμικά στην άρση του σχίσματος μεταξύ του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Βουλγαρίας. Στις 6 Μαρτίου ο Πρωθιεράρχης έστειλε στον Πατριάρχη Βενιαμίν ενημερωτικό γράμμα περί της

εκλογής του στον Πατριαρχικό Θρόνο της Μόσχας και Πασών των Ρωσσιών. Στις 25 Απριλίου ακολούθησε η απαντητική συγχαρητήρια επιστολή. Στα μέσα Μαΐου ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως έστειλε στη Μόσχα άλλη μία επιστολή, με την οποία ευχαριστούσε τον Πατριάρχη Αλέξιο για την πολύτιμη εικόνα, που του είχε αποστείλει ως δώρο και για «την εγκάρδια υποδοχή, τις τιμές και το ενδιαφέρον» προς τον μητροπολίτη Γερμανό κατά την παραμονή του στην Πανρωσική Σύναξη, ενώ επίσης ζητούσε να μεταφερθεί η ευγνωμοσύνη του προς την σοβιετική κυβέρνηση για «την προσοχή και την τιμή, που επιδείχθηκε στον εκπρόσωπό μας».

Στις 30 Μαρτίου και ο μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανός έστειλε από το Λονδίνο στον Πατριάρχη Αλέξιο επιστολή, εκφράζοντας ευγνωμοσύνη για την ευκαιρία να παραστεί στην ενθρόνιση του Πρωθιεράρχη. Ο Πατριάρχης απάντησε στις αρχές Μαΐου στον μητροπολίτη διά τηλεγραφήματος με πασχαλινές ευχές. Τον Ιούνιο του 1945 ο μητροπολίτης Γερμανός συναντήθηκε στο Λονδίνο με τον μητροπολίτη Κρουτίτσης και Κολόμνας Νικόλαο Γιαρουσέβιτς.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, αν και το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ευρισκόταν αρχικά τα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υπό ορισμένη επιρροή της ναζιστικής Γερμανίας, κατάφερε εν τέλει να την αποκρούσει. Ο Πατριάρχης Βενιαμίν Α΄ αναγνώρισε τις εκλογές του μητροπολίτη Σεργίου Στραγκορόντσκι ως Πατριάρχη Μόσχας και Πασών των Ρωσσιών και προς το τέλος του πολέμου οι σχέσεις μεταξύ των Εκκλησιών Κωνσταντινουπόλεως και Ρωσίας όχι μόνον επανεκκίνησαν, αλλά και εδραιώθηκαν ουσιαστικά. Αυτή η περίοδος του τέλους του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αναδείχθηκε σε μια από τις πλέον επιτυχείς στις σχέσεις μεταξύ Κωνσταντινουπόλεως και Μόσχας. Οι ιεράρχες επέδειξαν ενότητα ενώπιον της ναζιστικής απειλής και προσέγγισαν οι θέσεις τους επί κανονικών

ζητημάτων.

Μια πηγή: https://mospat.ru/gr/authors-analytics/61621/